

*Павловська Ірина Вікторівна,
здобувач кафедри історії держави та права
Національної академії внутрішніх справ*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ЗАКОННОСТІ
ПРАЦІВНИКАМИ МІЛІЦІЇ ПРИ ПРОВАДЖЕННІ
ДІЗНАННЯ У 1919-1922 РР.

Актуальність дослідження питання забезпечення законності при провадженні досудового розслідування в історико-правовому аспекті, зважаючи на необхідність використання досвіду минулих часів при проведенні реформування ОВС України на сучасному етапі, є беззаперечною.

Проведений аналіз нормативно-правових актів періоду 1919-1922 рр., присвячених правовому забезпеченню дотримання законності органами міліції при провадженні дізнання надає можливість сформулювати основні результати роботи та зробити наступні висновки:

1. Радянську робітничо-селянську міліцію (РСМ) на території України було офіційно створено Декретом РНК України «Про створення міліції» від 9 лютого 1919 року. Цей документ передбачав, що метою її створення є охорона революційного порядку, особистої безпеки громадян та боротьба з кримінальними злочинними елементами [1].

2. Право провадження дізнань по кримінальним злочинам та проступкам було уперше надано органам міліції УСРР згідно з положеннями Інструкції по організації радянської робітничо-селянської міліції, яка була прийнята у березні 1919 р.

У документі зазначалося, що працівники міліції за скоєння злочинів по посаді (посадових злочинів - авт.) підлягали суду революційного трибуналу на однакових підставах з усіма громадянами республіки, при чому, за скоєний злочин вони несли більш високу міру покарання [2]. Під скоєними по посаді злочинами тогочасні нормотворці мали на увазі й злочини, безпосередньо пов'язані зі здійсненням дізнання по кримінальним справам [2].

3. Характерними для того часу порушеннями у сфері провадження дізнання були: «... випадки застосування насильства працівниками міліції при провадженні дізнання та допитів заарештованих» [3]; «нехтування правилами здійснення слідства та дізнання; те, що заарештовані по кілька днів не заносяться до книги заарештованих, при тому, що забезпечення на них виписується; матеріали по проведених службовцями комендатури та районних управлінь дізнаннях направляються по підсудності без перевірки з боку керівника чи його помічників; більшість книг та справ ведуться «халатно зі злочинною недбалістю»; неналежне поводження з речовими доказами виявляється, в тому числі, в тому, що більша частина речових доказів розподілялась між окремими службовцями карного розшуку»[4]. Існували й інші порушення. Зрозуміло, що на даному фоні нарікання населення на бездіяльність та халатність в діяльності карного розшуку носили справедливий характер [4].

4. Зважаючи на те, що в країні на той час не існувало кодифікованих правових актів, які врегульовували провадження попереднього розслідування, було видано цілий ряд правових актів різного рівня, спрямованих на забезпечення законності під час провадження дізнання. Наприклад, у 1920 році було прийнято наказ по Київській губернській РСМ, яким до населення м. Києва та губернії доводилось, що обшуки законні лише при наявності в міліції ордера. Піднімалось також питання необхідності присутності при цьому понятих [5]. У серпні 1920 року було прийнято чергову Інструкцію для карного розшуку, котра, поміж іншого, містила і положення, спрямовані на забезпечення дотримання вимог законності при здійсненні дізнання. Зокрема, вказувалось, що всім співробітникам карного розшуку забороняється здійснювати допити обвинувачених, потерпілих, свідків, давати довідки по справам, вести офіційні переговори у власних помешканнях і поза житловими приміщеннями місцевих органів. Винні за невиконання даної вимоги повинні заарештовуватись та притягуватись до відповідальності за скоєння посадового злочину [6].

5. Значні зміни у сфері забезпечення законності в діяльності міліції при провадженні дізнання відбулися у 1922 році. По-перше, це створення прокуратури, до завдань якої, зокрема, відносилось безпосереднє спостереження за діяльністю органів дізнання і слідства в сфері розкриття злочинів [7, с. 435-438]. По-друге, було введено в дію КПК УСРР [8, с. 260], який чітко регламентував порядок провадження дізнання.

6. Таким чином, можна говорити про те, що в період, який досліджується, здійснювались заходи, спрямовані на забезпечення законності серед працівників міліції під час провадження дізнання. Проте, в силу ряду причин, таких як відсутність належної нормативної бази, значний відсоток неграмотних осіб серед працівників міліції, загалом високий рівень злочинності в країні, вони виявились недостатньо ефективними. Вагомим кроком в подоланні даної проблеми стала кодифікація кримінально-процесуального законодавства, здійснена в 1922 році, а також створення прокуратури.

Список використаних джерел:

1. Об организации милиции : декрет РНК Украины от 5 февраля 1919 г. // Известия Временного Рабоче-Крестьянского правительства Украины и ХСРД. - 1919. - № 41 - 9 февр.
2. Вестник НКВД УССР. - 1919. - № 3.
3. ХОДА, ф. Р-203, оп. 1, спр. 131, арк. 17.
4. ЦДАВО України, ф.1893, оп.1, спр.127.
5. ЦДАВО України, ф. 1893, оп. 1, спр. 2а.
6. Советская Украина. - 1920. - № 2-3. - С. 50-52.
7. Борьба с преступностью в Украинской ССР. - Кн. 1. 1917-1925 гг. / [авт. очерка проф. П. П. Михайленко]. - К. : КВШ МООП УССР, 1966. - 832 с.
8. Михайленко П. П. Воплощение в жизнь ленинского учения о социалистическом правосудии (на материалах УССР) / П. П. Михайленко. - К., 1972. - 552 с.